

Невена Шекарић*

*Институт за међународну
политику и привреду,
Београд*

ДИСЦИПЛИНСКО РАТОВАЊЕ У ДОБА ДРОНОВА И РОБОТА

Srđan T. Korać, *Disciplinsko ratovanje u doba dronova i robota*, Institut za međunarodnu politiku i privреду, 2019, 212 str.

* Електронска адреса ауторке:
nevena.sekaric@diplomacy.bg.ac.rs

Књигом Срђана Кораћа дотакнута је проблематика дисциплинског ратовања у контексту Четврте индустријске револуције и њених одређених консеквенци – полу-аутономних оружаних система и вештачке интелигенције. Основна питања на која аутор кроз пет тематских целина настоји да да одговор јесу: Како Четврта индустријска револуција мења природу ратовања у 21. веку? Зашто су војне интервенције постале дисциплински ратови? Да ли је оператер дрона херој, антихерој или жртва? Да ли би робот био идеалан војник у дисциплинском рату?

На трагу постављених истраживачких питања, аутор посматра феномен ратовања у контексту војно-технолошке револуције која замагљује границе између физичког, биолошког и дигиталног, творећи тако атмосферу погодну за аутоматизовање борбених операција и поступање традиционално великих међународних актера сходно логици утилитарне рачунице која тако преиспитује основне поставке етичног ратовања. Централна теза ове студије јесте да су Сједињене Америчке Државе, вођене циљем повећања

делотворности и ефикасности спровођења војних интервенција ради империјалне контроле удаљених подручја планетарне периферије, као оптимално стратешко решење за одрживу спољну политику империјалног дисци-плиновања изабрале даље унапређење беспилотних летелица као полуаутономних оружаних система и развој борбених робота као потпуно аутономних оружаних система. Помоћне тезе, које стоје у служби образлагања централне, односе се на претпоставку да дехуманизација борбених операција има за циљ уклањање емпатије као сувишног „трансакционог трошка”, односно, да постоји велика вероватноћа да аутоматизација борбених операција води деперсонализацији поступака убијања што претвара непријатељске војнике и цивиле у објекте лишене моралне вредности. Користећи се теоријским поставкама међународних односа, политичке и социјалне антропологије, социобиологије, еволутивне и социјалне психологије, социологије и примењене етике, аутор настоји да, мултидисциплинарно, сагледа кључне детерминанте које

стоје у основи посматране тезе.

Садржински, књига је подељена на пет целина којима се визура са промене онтолошке природе ратовања у раном 21. веку постепено помера ка централној теми рада, односно, ка опредељености САД-а за коришћење полуаутономних и развој потпуно аутономних оружаних система. Са тим у вези, дотакнута су и питања кључна за разумевање централне тезе, а која су природно повезана са поменутим тековинама војно-технолошке револуције и трансформацијом борбених операција, попут приватизације ратовања, деперсонализације убијања и сл.

Темељећи се на критици либералних поставки према којима ће крај Хладног рата испратити мирна коегзистенција и нестанак сукоба као вида решавања међудржавних спорова, кроз прву тематску целину аутор објашњава како је рат као друштвена пракса у раном 21. веку изгубио традиционалне онтолошке одлике и попримио структурна обележја контролне политике криминала. У том смислу, аутор одриче традиционалну основу рата дајући му

епитет средства империјалне дисциплинске политике, усмереног ка заштити вредносног система суперсиле. У одређеном обиму, такав рат поприма одлике империјалног полицијског рада којим се има за циљ проактивно и репресивно деловање на криминално понашање тзв. одметничких држава. Овакву трансформацију прати, дакле, својеврсни преображај одбрамбене у безбедносну, односно регулаторну функцију савременог ратовања.

Истраживачки фокус у другој целини аутор помера на спрегу која се успоставља између појединца и оправданости ратовања, односно, његовом легитимитету добијеним од стране колективитета (друштва и/или државе). Такође, преиспитује се и психолошка и социолошка основа учесника оружаних сукоба, а нарочито моралне дилеме које стоје у основи војног позива. Другим речима, емоције и емпатија као извори просоцијалног понашања посебно су дотакнути као примарне препреке убијању у војној професији. Према аутору, империјално дисциплинско ратовање еволуирало је

у „пословање” које иде у прилог политици војног интервенционизма где се неуспеси таквих интервенција посматрају само као „грешке у учењу” које служе као поуке за наредне акције. У том смислу, аутор примећује да је на делу инструментализација рата настала као израз потребе за сузбијањем криминала и дисциплиновања одметничких држава периферије света. Свеопшти тренд који се наслања на експанзију приватних војних компанија, према мишљењу аутора, једно је од оптималних решења недовољног одзива грађанства за војну службу.

Трећа и четврта целина средишњи су део истраживања који у први план истиче могуће последице дронификације и роботизације дисциплинског ратовања. Нарочито је истакнуто како, поред приватизације, техничко-технолошки развој представља још једно решење поводом проблема волунтаристичког учешћа у савременим дисциплинским ратовима. Звучећи готово футуристички, аутор се бави изгледима крајње трансхуманизације у домену ратовања. Полуатономни оружани системи у виду

беспилотних летелица последње су достигнуће технологије замене људских бића на бојишту. Са тим у вези, аутор нуди аргументе према којима примена дронова у борбеним операцијама подстиче, у мањој или већој мери, преображај природе ратовања као друштвене праксе, као и начин на који се манифестују штетне последице по носиоце те праксе. У наставку, указује се на контроверзности дронификације империјалног дисциплинског ратовања и то у домену међународног права, легитимности, учинковитости, етичности. Логика дисциплиновања унутар империјалног ратовања поприма паноптички карактер, односно, подразумева „надзирање и контролу” непријатеља путем технолошки софистициране потере, односно дронова. У том смислу, „сведиће око” и константна потреба за посматрањем, бележењем, мапирањем и прикупљањем података данас је битна карактеристика империјалног дисциплинског рата која опредељује САД за коришћење напредних војних технологија, поред непоузданости људског фактора и неких практичних питања.

Са дронификације, истраживачки фокус се постепено помера ка роботизацији ратовања где главни предмет анализе чине искључиво потпуно аутономни оружани системи способни да ситуационо делују слично човеку. Иако опскрбљено техничким информацијама о аутономним оружаним системима, поглавље није неразумљиво обичном читаоцу. Као резултат рефлексивног промишљања теме, даје се одговор на питање на који начин роботизација може да измени природу ратовања као друштвене праксе, са посебним освртом на моменат социјализације, односно, могућности сарадње робота са људским фактором у савременим борбеним операцијама. Такође, на основу доступних научних сазнања, али и футуролошке имагинације са примесама апокалиптичног сценарија, аутор настоји да одговори на питање да ли је могућа побуна робота против човечанства.

Последњом, петом целином, акцентују се етичке контроверзе које прате поменуте трендове у војно-технолошкој револуцији и роботизацији ратовања. Иако подвлачи да промене

у војсци које технологија подстиче нису саме по себи лоше, аутор истиче како постоје велике контроверзе по питању претварања борбених операција у аутоматизоване будући да аутоматизација маргинализује моралну осећајност и етичко одлучивање спрам непријатеља и цивилног становништва чиме их претвара у пуке објекте лишене моралног статуса. Ослањањем на етички концепт категоричког императива, преиспитују се могућности сматрања робота моралним делатницима у борбеним операцијама услед могућег измештања човека из непосредног ланца командовања. Оно што поглавље напослетку чини заокруженим јесте и осврт на промене у војној етици у контексту могуће деперсонализације ратовања, односно, њеним консеквенцама по све оне моралне потпоре војног етоса попут части, храбрости, оданости, интегритета.

Оно што је аутор успео да пружи овом истраживачком студијом јесте свеобухватна, теоријски утемељена анализа детерминанти кључних трендова Четврте индустријске револуције у

домену савременог дисциплинског ратовања. Главни начин аргументовања, поред ослањања на истраживачке студије и медијски материјал као главни извор података, упућује и на коришћење примера из света књижевности, филма и документарца, што ову проблематику чини пријемчивом и обичном човеку. У том смислу, ова публикација представља драгоцену штивицу како за академску јавност заинтересовану за овај темат, тако и за лаички аудиторијум спреман да сагледа једно од актуелних и контроверзних питања данашњице.